

KÁDÁR JÁNOS

1912. május 26. Fiume – 1989. július 6. Budapest

MTI Fotó/Horling Róbert

FŐBB TISZTSÉGEI

Az MKP KB/KV, illetve MDP KV tagja	1945. január 19.–1951. május 22.
A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága helyettes vezetője	1945. január 21.–1945. április 28.
Az MKP Budapesti Területi Bizottsága titkára	1945. április 13.–1945. május 22.
Az MKP KV Titkársága tagja	1945. április 13.–1951. május 22.
Az MKP, illetve MDP PB tagja	1945. május 22.–1951. május 22.
Az MKP Nagy-Budapesti Bizottsága titkára	1945. november 22.–1948. augusztus 18.
Az MKP, illetve MDP KV főtitkárhelyettese	1946. október 2.–1951. március 2.
Belügyminiszter	1948. augusztus 5.–1950. június 23.
Az MDP KV Párt- és Tömegszervezetek Osztálya vezetője	1950. június 21.–1951. április
Az MDP KV Szervező Bizottsága tagja	1950. május 31.–1951. május 22.
Az MDP Budapest XIII. Kerületi Bizottsága első titkára	1954. szeptember 9.–1955. szeptember 6.
Az MDP Pest Megyei Bizottsága első titkára	1955. szeptember 6.–1956. július 18.
Az MDP KV tagja	1956. július 18.–1956. október 31.
Az MDP PB tagja	1956. július 18.–1956. október 31.
Az MDP KV Titkársága tagja	1956. július 18.–1956. október 31.
Az MDP KV első titkára	1956. október 25.–1956. október 28.
Az MDP KV Rendkívüli Bizottsága (Direktórium) tagja	1956. október 26.–1956. október 28.
Az MDP Elnökségének elnöke	1956. október 28.–1956. október 31.
Államminiszter	1956. október 30.–1956. november 4.
Az MSZMP Intéző Bizottsága elnöke	1956. október 31.–1956. november
A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnöke	1956. november 4.–1958. január 28.
Az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága tagja és elnöke	1956. november 7.–1957. június 29.
Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága tagja	1956. november 7.–1957. június 29.
Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága elnöke, a Titkárság tagja	1957. február 26.–1957. június 29.
Az MSZMP KB tagja	1957. június 29.–1989. május 8.
Az MSZMP KB első titkára	1957. június 29.–1985. március 28.
Az MSZMP PB tagja	1957. június 29.–1988. május 22.
Államminiszter	1958. január 28.–1961. szeptember 13.
A Minisztertanács elnöke	1961. szeptember 13.–1965. június 30.
Az MSZMP KB főtitkára	1985. március 28.–1988. május 22.
Az MSZMP elnöke	1988. május 22.–1989. május 8.

PÁLYÁJA

Az 1918-ig „önálló testként” (corpus separatum) Magyarország részét képező, ma Rijeka néven Horvátországhoz tartozó adriai kikötővárosban született házasságon kívüli gyerekként, így anyja, Czermanik Borbála nevére anyakönyvezték, aki abban az időben Abbáziában (ma Opatija) szolgált szobalányként. Apját, az akkor Fiumében katonáskodó Krezinger Jánost csak 1960-ban ismerte meg személyesen. Iskolai bizonyítványában és más irataiban a Csermanek név szerepel, az illegális kommunista mozgalomban használt Kádár nevet 1945. márciusban vette fel hivatalosan.

Kisgyermekkorában nevelőszülőknél élt a Somogy vármegyei Kapolyon. 1918-ban Budapesten cselédeskedő édesanyja magához vette. A négy elemi és a négy polgári elvégzése után 1927-ben írógépműszerész-tanonc lett. Segédlevelét 1929-ben szerezte meg, de csak fél évig tudott szakmájában dolgozni (mestere, Izsák Sándor műhelyében), attól kezdve 1945-ig alkalmi munkákból élt. 1931-ben belépett az illegálisan működő Kommunisták Magyarországi Pártja ifjúsági szervezetébe, a Kommunista Ifjómunkások Magyarországi Szövetségébe. Még az év novemberében letartóztatták, majd bizonyítékok hiányában 1932. februárban szabadon bocsátották, egyúttal rendőri felügyelet alá helyezték. 1933 tavaszán bekerült a KIMSZ budapesti északi kerületi, rövidesen budapesti területi bizottságába. 1933. júniusban újra letartóztatták, s egy elhúzódó eljárás során 1936. júniusban jogerősen két év fegyházra ítélték. Mivel 1935. január végén ideiglenesen szabadon bocsátották, büntetésének fennmaradó részét 1937. februártól júniusig töltötte le a szegedi Csillag börtönben, ahol Rákosi Mátyással is megismerkedett.

Szabadulása után az illegális kommunista párttal megszakadt a kapcsolata, s 1937. szeptemberben belépett a legálisan működő szociáldemokrata pártba. 1939-től az SZDP Budapest VI. kerületi (terézvárosi) szervezetének körzeti titkára volt. 1940 végén bevonták a KMP VI. kerületi sejtjének tevékenységébe, 1942. májusban a KB titkárságának tagja, 1943. februárban a testület több tagjának letartóztatása után a párt vezető titkára lett. 1943. júliusban a sorozatos lebukások követően, a Komintern megszűntetéséről értesülve, az általa vezetett KB feloszlatta a KMP-t, és Békepárt fedőnév alatt szervezte újjá. 1944. áprilisban Jugoszláviába indult, hogy Tito segítségével felvegye a kapcsolatot a moszkvai kommunista emigrációval, de a határon elfogták. Valódi kilétét sikerült eltitkolnia, így katonaszökevényként „csupán” két év fegyházat kapott. 1944. novemberben egy Németországba tartó szerelvényről megszökött, és visszatért Pestre, ahol a szovjet csapatok megérkezéséig Péter Gáborral együtt bujkált.

1945. január 19-én részt vett az immár legális Magyar Kommunista Párt budapesti központi bizottsága első ülésén. Miután a volt moszkvai emigráns, Gerő Ernő (aki Rákosi Mátyás hazatértéig az első számú vezető volt a pártban) Debrecenből megérkezett a fővárosba, a KMP 1943. évi feloszlata miatt szigorú megrovás pártbüntetéssel sújtották. 1945. január végén a nagy-budapesti rendőr-főkapitányság helyettes vezetőjévé nevezték ki. A KV 1945. április 13-i ülésén a KV Titkárságának tagja, a káderosztály vezetője és a budapesti területi pártbizottság titkára lett. Az 1945. májusi pártkonferencián beválasztották az újonnan megalakított Politikai Bizottságba, a budapesti területi pártbizottság vezetését viszont Rajk Lászlónak kellett átengednie. 1945. novembertől 1948. augusztusig a nagy-budapesti pártbizottság titkára, 1946. októbertől pedig az MKP főtitkárhelyettese volt, posztját az SZDP 1948. júniusi beolvasztásával létrejött Magyar Dolgozók Pártjában is megőrizte a tisztség 1951. márciusi megszüntetéséig.

1948. augusztusban Rajk László utódként belügyminiszterré nevezték ki. E minőségében és az MDP KV Államvédelmi Bizottsága háromfős operatív bizottsága tagjaként (a másik két tag Rákosi és Farkas Mihály volt) személyesen is részt vállalt az 1949. május végén letartóztatott Rajk kihallgatásában, s igyekezett rávenni, hogy fogadja el a per „konceptióját”. Minisztersége alatt vették őrizetbe többek között Mindszenty

József esztergomi érseket, számos korábbi szociáldemokrata politikust és az úgynevezett tábornokper áldozatait. 1950. június 21-től az MDP KV Párt- és Tömegszervezetek Osztályát vezette (kormánytagsága június 23-án szűnt meg), és bekerült a KV Szervező Bizottságába is.

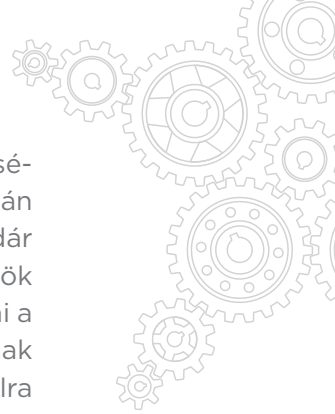
1951. április 20-án, a hazai kommunista vezetőket érintő eljárások keretében, koholt vádak alapján letartóztatták (május 22-én kizárták a pártból, június 25-én megfosztották 1945. április óta folyamatos parlamenti mandátumától), s 1951. december 18-án első, 1952. december 26-án másodfokon is életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélték (perének másodrendű vádlottja Donáth Ferenc, a harmadrendű Kállai Gyula volt). A Nagy Imre-kormány megalakulása után megindított rehabilitációs eljárások során, 1954. július 22-én minden vádpont alól felmentették, és szabadlábra helyezték. 1954. augusztusban visszakapta párttagságát, anyagilag is rehabilitálták, és szeptemberben a Budapest XIII. kerületi, 1955. szeptemberben pedig a Pest megyei pártbizottság élére helyezték. A Rákosi kényszerű lemondását és Gerő megválasztását hozó 1956. júliusi 18-21-i KV-ülésen a testület titkáráként visszakerült az MDP KV-ba és a PB-nek is tagja lett.

Az 1956-os forradalom kirobbanása után két nappal, október 25-én a felmentett Gerő utódeként a KV megbízta az első titkári teendők ellátásával. Ugyanezen a KV-ülésen az október 23/24-én éjjel a forradalom leverésének irányítására megalakult Katonai Bizottságra utalva kijelentette: „a stábnak teljhatalmat kell adni.” A 26-i KV-ülésen – reálisan értékelve a helyzetet – elismerte, hogy „most már ténylegesen munkástömegek vannak velünk szemben”. Október 28-án a KV újonnan megalakított elnökségének az elnöke lett. Október 30-tól formálisan november 4-ig államminiszterként tagja volt Nagy Imre kormányának. Október 31-én részt vett az MDP feloszlásában és az új kommunista párt, a Magyar Szocialista Munkáspárt megalakításában, s a hétfős Intéző Bizottság elnökévé választották. November 1-jei, az új párt megalakulását bejelentő rádióbeszédében az eseményeket Rákosi uralmát lerázó dicsőséges népfelkelésként értékelte. Az előre felvett beszéd elhangzásakor Münnich Ferenc társaságában már a szovjet nagykövetségen tárgyalt, majd aznap éjjel a szovjet hadsereg repülőgépén Moszkvába szállították; hollétéről politikustársai napokig semmit sem tudtak. A szovjet vezetéssel folytatott megbeszélések során november 3-án elfogadta a felkínált kormányfői posztot.

A szovjet invázió megindulásával egy időben, november 4-én hajnalban tért vissza Magyarországra. Kárpátalja területéről a szolnoki rádióadó hullámhosszán sugárzott, Moszkvában fogalmazott nyilatkozatában bejelentette az illegitim Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulását. A szovjet hadsereg egységei november 7-én harckocsival szállították Szolnokról Budapestre, ahol Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke előtt letette a hivatali esküt.

November 11-én vezetésével tartotta meg első ülését az MSZMP megszervezésére hivatott Ideiglenes Intéző Bizottság, valamint az Ideiglenes Központi Bizottság.

A hatalomátvétel utáni első nyilatkozataiban még – taktikai megfontolásból – bántatlanságot ígért a felkelőknek, a jugoszláv követségre menekült Nagy Imre és hívei részére írásos garanciát adott (ez annyit ért, hogy a követségről távozókat nem a magyar, hanem a szovjet hatóságok tartóztatták le). A társadalmi ellenállás letörésére és hatalma megszilárdításához – részint a testvérpártok nyomásának, részint és a hatalma jóformán egyedüli támaszát képező keményvonalasoknak engedve – azonban a régi-új pártvezetés hamarosan az erőszak eszközeihez fordult. A pártvezetők szűk körében, az IIB ülésén 1956. november 16-án (miután találkozott a kínai nagykövettel) Kádár már diktatúráról beszélt. Az erőszak politikájához az ideológiai alapot az IKB december eleji többnapos ülésén hozott határozat adta meg, amely, lezárva az október-novemberi események megítélése körüli párton belüli vitákat, a történéseket egységesen ellenforradalomnak minősítette, és a fegyveres harcot is indokoltnak tartotta az ellenforradalmi veszély leküzdésére.

A forradalom résztvevőivel szembeni tervszerű és tömeges leszámolóshoz szükséges jogi háttérrel és szervezetrendszerrel, Kádár János márciusi moszkvai tárgyalásán elért eredményeket követően, 1957 áprilisára-májusára sikerült megteremteni. Kádár először az MSZMP IIB 1957. április 5-i ülésén fejtette ki a legsúlyosabb politikai bűnök elbírálására alakítandó bíróság létrehozásával kapcsolatos nézeteit: „Meg kell csinálni a népbíróságot, és ahol csak olyan, volt horthystákkal találkozunk, akik vették maguknak bátorságot, és disznóságokat csináltak, körmenetben kell bíróság elé állítani, halálra ítélni és kivégezni.” Az 1957. december 10-ei PB-ülésen arra panaszkodott, hogy „nem tudtuk elérni az ellenforradalom fő vezetőinek, kezdeményezőinek nagyobb mérvű fizikai megsemmisítését. Nagy kár, hogy ezeket nem sikerült megsemmisíteni, mert azért ezek a rendszer legveszedelmesebb ellenségei.” A forradalmat követő megtorlás halálos áldozatainak száma 230 főre tehető (a kivégzettekkel és a börtönben elhunytakkal együtt), s összesen mintegy 22 ezer főt börtönöztek be. Kádár a per többszörös elhalasztását követően 1958 júniusában kivégeztette a forradalom megtagadását elutasító Nagy Imre volt miniszterelnököt is.

Az MSZMP 1957. június 27–29-i országos értekezletén a KB és a PB tagjává, egyben első titkárrá választották. 1958. január 28-ig, majd 1961. szeptember 13.–1965. június 30. között pártvezetői tiszte mellett a miniszterelnöki teendőket is ellátta, de államminiszterként a közbeeső időben is „felügyelte” a kormány működését. 1957–1960 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsa alelnöke, 1957–1964 között elnökségi tagja, 1958. novembertől élete végéig országgyűlési képviselő, 1965. novembertől az Elnöki Tanács tagja volt.

Az 1960-as évek elejére megszabadult a restauráció során támaszául szolgáló volt rákosisták egy részétől. 1962. augusztusban a munkásmozgalmi vezetők elleni koncepciók eljárások befejezéseként a volt sztálinista politikusok egy részét, köztük Rákosit és Gerőt, kizárta a pártból. 1961-re sikerült elérnie a mezőgazdaság termelőszövetkezeti átszervezését, ezzel lényegében a magántulajdon teljes felszámolását. A társadalom többsége számára egyfajta konszolidációt, felemás gyarapodást és nagyobb magánéleti szabadságot jelentő 1960-as, 1970-es években az emberekkel gyakorta összekacsintó, puritán, önmagát előszeretettel a kompromisszumok robotosának láttató pártvezető a politikai status quo – külpolitikailag az őt hatalomra juttató Szovjetunióhoz való hűség, belpolitikailag az MSZMP egyeduralma – megkérdőjelezhetetlensége mellett, mintegy ennek fejében, az életszínvonal emelése érdekében a többi kommunista államra kevésbé jellemző reformok bevezetésével is megpróbálkozott. 1968-ban bevezette a gazdaságirányítás racionalizálását megkísérlő új gazdasági mechanizmust. 1968. augusztusban hozzájárult az eleinte általa is támogatott „prágai tavasz” magyar részvétellel történő leveréséhez, a magyar csapatok Csehszlovákiába küldéséhez. Ugyanakkor az 1970-es évektől viszonylag nyitott külpolitikát folytatott, az Egyesült Államok és a Szovjetunió látványos elhidegülése idején is többször tárgyalt nyugati vezető politikusokkal.

1972-ben szovjet nyomásra visszafogta (majd 1973–1974-ben tulajdonképpen leállította) a reformokat, amellyel kifogta a szelet a PB keményvonalasainak (az úgynevezett munkásellenzéknek) vitorlájából, és így sikerült megtartania hatalmát. A reformirányzat kulcsembereinek feláldozása után 1977–1978-ra kiszorította a PB-ből szélsőbaloldali ellenfeleit. A fogyasztás megszokott szinten tartása, amely rendszerének alapját képezte, az 1973. évi olajárrobbanás után az ország eladósodásához, az 1980-as évek második felére – az 1985-ben megkísérelt gazdaságélénkítési program kudarcáig – a nyugati hitelek felélő életszínvonal-politika teljes kifulladásához vezetett. A valóság feletti kontrollt mindinkább elvesztő, előregedő pártvezetőt ennek ellenére az MSZMP XIII. kongresszusán (1985. március 25–28.) első titkárból főtítkárrá választották. Bár még 1988 tavaszán is tagadta a válság létét, és határozottságot mutatott, az egyre nyilvánvalóbbá váló gazdasági csőd és az ennek nyomán fellépő társadalmi elégedet-

lenség hatására összehívott 1988. május 20–22-i országos pártkonferencián több régi hívével egyetemben kimaradt a PB-ből, s a számára megalkotott súlytalan pártelnöki posztot kapta meg. Egyre súlyosbodó betegsége miatt, amelynek nyilvánvaló tanújelét adta a KB 1989. április 12-i ülésén, 1989. május 8-án utolsó tisztsége alól is felmentették. Azon a napon (1989. július 6.) halt meg, amikor a Legfelsőbb Bíróság a törvényességi felülvizsgálat során kimondta a Nagy Imre-perben elítéltek ártatlanságát.

FŐ MŰVEI

Szilárd népi hatalom: független Magyarország. Kossuth Kiadó, Budapest, 1958.
A szocializmus teljes győzelméért. Beszédek, cikkek. Kossuth kiadó, Budapest, 1962.
Hazafiság és internacionalizmus. Válogatott beszédek. Kossuth Kiadó, Budapest, 1968.
Szocialista Magyarorszáért. Beszédek és cikkek. Kossuth Kiadó, Budapest, 1972.
Válogatott beszédek és cikkek, 1957–1973. Kossuth Kiadó, Budapest, 1974.
A fejlett szocialista társadalom építésének útján. Beszédek, nyilatkozatok. Kossuth Kiadó, Budapest, 1975.
Internacionalizmus, nemzeti érdek. Beszédek. Magvető Kiadó, Budapest, 1976.
Internacionalizmus, szolidaritás, szocialista hazafiság. Kossuth Kiadó, Budapest, 1977.
A szocializmusért, a békéért. Beszédek, cikkek, 1972–1978. Kossuth Kiadó, Budapest, 1978.
Szövetségi politika – nemzeti egység. Beszédek és cikkek, 1978–1981. Kossuth Kiadó, Budapest, 1981.
Párt, szakszervezetek, szocializmus. Válogatás beszédekből, cikkekből, 1957–1982. Népszava Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1982.
A békéért, népünk boldogulásáért. Beszédek és cikkek, 1981–1985. Kossuth Kiadó, Budapest, 1985.
Béke, függetlenség, honvédelem. Beszédek és cikkek, 1957–1985. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1985.
A szocializmus megújítása Magyarországon. Válogatott beszédek és cikkek, 1957–1986. Kossuth Kiadó, Budapest, 1986.

IRODALOM

Kahler Frigyes–M. Kiss Sándor: *Kinek a forradalma?* Püski-Kortárs, Budapest, 1997.
Huszár Tibor: 1968. *Prága, Budapest, Moszkva. Kádár János és a csehszlovákiai intervenció.* Szabad Tér Kiadó, Budapest, 1998.
Kádár János bírái előtt. *Egyszer fent, egyszer lent, 1949–1956.* Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta Varga László. Osiris Kiadó–Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2001.
Ki volt Kádár? Harag és részlehajlás nélkül a Kádár-életútról. Szerkesztette Rácz Árpád. Rubicon Kiadó, Budapest, 2001.
Huszár Tibor: *Kádár János politikai életrajza.* I–II. kötet. Szabad Tér Kiadó–Kossuth Kiadó, Budapest, 2001–2003.
Zinner Tibor: *A kádári megtorlás rendszere.* Hamvas Intézet, Budapest, 2001.
Kedves, Jó Kádár Elvtárs! Válogatás Kádár János levelezéséből, 1954–1989. Szerkesztette Huszár Tibor. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
Kádár János és a 20. századi magyar történelem. Tanulmányok. Szerkesztette Földes György és Mitrovits Miklós. Napvilág Kiadó, Budapest, 2012.
Majtényi György: *Vezércsel. Kádár János mindennapjai.* Libri Kiadó–Magyar Nemzeti Levéltár, Budapest, 2012.

TÖRTÉNETI EMLÉKEZET

Gyurkó László: *Arcképvázlat történelmi háttérrel.* Magvető Kiadó, Budapest, 1982.
Kopátsy Sándor: *Kádár és kora.* CET Belvárosi Könyvkiadó, Budapest, 2001.
Moldova György: *Kádár János.* I–II. kötet. Urbis Kiadó, Budapest, 2006.
Berecz János: *Kádár élt...* I–IV. kötet. Duna Könyvkiadó, Budapest, [2008–2012].